

**Dr. FERGE Zsuzsa, Professzor emirata,
az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyetemi tanára**

„Adatok és adalékok” kötet 50 év távlatából

Az előadó első munkahelye a KSH volt, egész életére meghatározó élményekkel. „Lehet-e a diktatúrának jó statisztikája?” – tette fel a kérdést előadása bevezetéseként. A válasz igen, (mert minőségi adatokra szükség van), de csakis az erősen korlátozott nyilvánosság keretei között. Példaként említette azt az áttekintést, amelynek összeállításában személyesen vett részt, és amely egy gépelt oldalon a reálberek 15 százalékos csökkenéséről számoltak be. Ennek láttán Gerő Ernő csupán annyit kérdezett: „Mi az, maguk ott a statisztikában nyomorpolitikát csinálnak?”

A kérdés a szemléletet tükrözi, miszerint csak jó statisztikákat szabad közölni. A hatalom számára fontos tényeket a statisztika gyűjtötte, de nem tette közzé: az előadó a néma statisztika éveinek nevezi az 1950-es évek első felét, amikor az adatok többségét zárt kiadványokban, vagy „titkos ügyiratkezelés” alá vonva tették közzé. Példa erre az évkönyvek sorsa: az 1953. évi mindössze száz példányban jelent meg.

A korlátozott nyilvánosság úgy érvényesült, hogy bizonyos összeállításokra ráírták: „kutatói anyag” – s ezeket külön engedéllyel lehetett csak olvasni (például: a Beruházások tervezése, amely 50 példányban jelent meg, az Életszínvonal, amely 15 példányban jelent meg).

Péter György, a KSH akkori elnöke kezdte lebontani mindazt, ami a titkosítás miatt tabu lett.

Elkezdtek megjelenni a nagy kiadványok, közzétették a nem nyilvános jelentéseket, érthető formában. Közéjük tartozott az „Adatok és adalékok a népgazdaság fejlődésének tanulmányozásához” című kiadvány, amelynek ismeretével az előadó szemléltette a korszak politikai-gazdaságpolitikai gondolkodásmódját (példaként felhozva a felesleges termékek gyártását, az üzembe nem helyezett beruházások áttekintését). A korabeli intézményes korlátok közt nem említették sem a pénzügyi-, sem a hitelrendszert, s a vitás ügyeket eldöntő joggyakorlat sem működött.

Elmaradt a népgazdasági tervek ellenőrzése: nem derült ki, hogy az elköltött pénz milyen eredményt hoz. Nem volt feltétel. Az előadó tanulságként azt vonta le, hogy az erkölcsi bátorság és a szakmai tisztesség példája ez a könyv: nehéz körülmények között is képviselte a józan álláspontot.